

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРТАСТУВАННЯ УКРАЇНИ

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА

ІНФОРМАЦІЙНО-БІБЛІОГРАФІЧНИЙ ВІДДІЛ

Героїзм і жертвність жінок України у другій світовій війні.

*(присвята матерям, які не дочекались своїх синів
солдатів, матерям вдовам, які росли своїх дітей,
жінкам-трудівницям)*

К, 2020

94(477)

Гер

**Героїзм і жертвність жінок України у другій світовій війні.
(присвята матерям, які не дочекались своїх синів солдатів, матерям вдовам,
які ростили своїх дітей, жінкам-трудівницям)/ укладачі: Г. М. Полозенко, Л.
П. Полозенко. – К. : НУБіП, 2020.- 12 с.**

Героїзм і жертвність жінок України у другій світовій війні.

(присвята матерям, які не дочекались своїх синів солдатів, матерям вдовам, які ростили своїх дітей, жінкам-трудівницям).

Степом, степом йшли у бій солдати
Степом, степом-даль заволокло
Мати, мати стала коло хати,
А кругом, в диму село...
(Микола Негода)

22 червня 1941 року на світанку посипались авіабомби на міста і села України (Київ, Житомир, Одесу, Львів) та інші прикордонні міста Білорусії, Росії та Прибалтійські республіки. Німецькі танкові колони, які супроводжувала мотопіхота і підтримувала авіація за декілька хвилин вдерлися на територію нашої держави (тоді ще СРСР).

В боротьбі з фашистською навалою згуртувалась сила всього українського народу. Наші батьки, діди, прадіди чинили вікопомний подвиг, захищаючи ціною свого життя наше з вами майбутнє.

Вкладає меч в руки вірного сина
Наш край, щоб цей меч пламенів
Ніколи, ніколи не буде Вкраїна
Рабою фашистських катів!
Чекає на ката ганьба й домовина
Де б чоботом він не ступив,
Ніколи, ніколи не буде Вкраїна
Рабою фашистських катів!..
(Микола Бажан, 1941 р.)

В книзі «Чернігівщина у вогні» (2003 р.) є багато віршів, які написані членами товариства «Чернігівське земляцтво» і присвячені подіям, які відбувалися під час фашистської навали.

Ось деякі з них:

Тоді, в сорок першій,
Коли засурмили до бою,
Коли, розпростершись,
Висів чорний крук наді мною,

Хай скажуть Прилуки
І верби над удайським плясом,
Як взяв я у руки
Багнет із відгостреним лезом.

Як взяв із собою
Присяги священної слово-
І вийшов до бою,
До першого бою...
(П. Степанюк)

Спогад 41-го

Війна ударила зловісними громами
І розірвала райдуги надій.
Затріпотіли села хусточками
Синів випроводжаючи на бій.

Пішов наш батько з рідного осоння
Під шквал своїх і ворожих батарей
Залишилась мати зі своїм безсонням
І купкою дрібнесеньких дітей...
(Б. В. Іваненко)

Не тільки чоловіки пішли на фронт, пішли і жінки. Були вони танкістами, льотчицями, кулеметницями, радистами, медсестрами. В більшості це були молоді дівчата. Багато жінок виїхала в глиб країни, де на голому місці допомагали чоловікам зводити евакуйовані заводи, починаючи випуск продукції, яка була потрібна для фронту.

У мирний час жінки домашніми справами займались
На городі, колгоспному полі працювали –
А як війна прийшла – за станки на заводах стали.
Зброю для захисників Вітчизни виготовляли...
(Л. Полозенко)

Липень, початок серпня 1945 року всі дороги на Схід були заповнені худобою. Жінки зі своїми десятирічними-дванадцятирічними дітьми переганяли худобу в тил, щоб не дісталась фашистам. Стояла спека, хмари пилу на дорогах, на худобу навідають мухи та гедзі. При наближенні фронту ворожі літаки почали бомбити стада. Гинула худоба, гинули і жінки з дітьми...

За селом ідуть бої,
Війна гримить за балкою.
Дорогами ідуть стада корів,
Та матері з дитятками.

Жінки женуть стада у тил,
Спішать, аж пил здіймається.
Навкруг стоять некошені жита,
Та ворожій силі не дістануться.

Майнула в небі чорна тінь –
Літак із знаком свастики.
Скидає бомби на людей,
Нема в живих ні стада, ні жінок, ні їх дітей...
(Л. Полозенко)

Війна відкрила рахунок на мільйони загиблих солдатів і офіцерів. Мільйони матерів, які не дочекались своїх синів-солдатів. Мільйони молодих жінок, яких проклятуща війна-розлучниця зробила вдовами, лишивши маленьких діток батьківського тепла. Війна забрала у жінок найдорожче: їхні надії, кохання, долю. Слава богу лишила маленьких діточок. Цим жінкам-вдовам, їх ще називали «солдатськими вдовами», випало нелегке випробування – самотужки піднімати на ноги своїх дітей. Коли б хтось підрахував, скільки роботи і вдень, і вночі переробили їх мозолясті натруджені руки. Не цуралися ніякої праці, цілий день в колгоспі, а для дітей та домашніх клопотів залишалися недоспані ночі та ранні світанки.

Коли у рідний край прийшла
фашистська навала,
Жінки коханих чоловіків на бій
з нею проводжали.

Надію мали, що повернуться живими
Їх чоловіки.
Та жаль, не повернулись живими
додому вони.

Невимовний біль вдовиного серця
Не можна міряти нічим,
Тяжка робота в полі, вдома
Лягла на плечі вдовам молодим.
(Л. Полозенко)

У 2011 була створена Координаційна Рада щодо української акції «Збудуймо всенародний пам'ятник Матері-вдові», її очолив Борис Олійник. У червні 2011 року активно підключились газети «Голос України» та «Сільські вісті». Було зібрано багато коштів (317003 гривні). Його спорудили в столичному парку Перемоги.

У раніше згаданій книзі А. І. Бабич розповідає про свою односельчанку бабусю Мельничиху. Не один рік виходила на дорогу, на той Пирятинський шлях. Усе когось виглядала...А виглядала вона своїх п'ятьох синів, хоча на кожного сина отримала похоронку.

Так склалось у її житті,

Що п'ять синів виростила сама.
Була б щасливою вона,
Якби не клята та війна.
Жорстока доля випала її синам –
Забрала їх життя ворожа та орда.
В терплячому чеканні минали

Дні, місяці, роки...
А мати все надіялась, що додому
Повернуться її сини-орли.
(Л. Полозенко)

В селі Юрківщині на Чернігівщині жила велика і дружна родина Феодосія та Надії Обушних. Крім дочок, у них було шестеро синів. Перед війною доньки повиходили заміж, сини Петро, Григорій, Степан одружилися. Та ранок 22 червня 1941 року накрив їх село чорним крилом війни.

Всі шестеро синів пішли на фронт воювати
Рідний край від ворогів захищати.
Смертю хоробрих полягли всі сини,
У важких боях, за край свій рідний.
За безмежні поля і ліси...

У Новій Басані (Чернігівщина) після війни було майже 80 жінок, які стали вдовами. Одні втратили чоловіка і сина, інші чоловіків та п'ятеро, шестеро, семеро синів. Та матері не могли змиритися з тяжкою втратою. Все чекали своїх синів з війни, хоча і похоронки отримали. Солдатські вдови і матері все життя виглядали і надіялись на повернення своїх рідних додому, в рідну хату.

Солдатські матері

Виряджала мати сина
Йди, служи, синочку мій
Рідну землю боронити –
Це обов'язок святий!

Раптом випав серед літа
На троянди білий сніг,
Син із війська не вернувся
Вже на батьківський поріг.

А мати жде, а мати вигляда,
Чаїно квилить мамина душа,
Тривожно серце з болем завмирає
Пішов солдат і не сказав «Прощай!»),

А мати жде, все ж вигляда синочка.
Пішов у вічність в сяйві юних літ,
Лишилась мамі вишита сорочка,
Шинеля сіра, наче моноліт.

Посивіла з горя мати,
Болем зойкнула душа
Бо згадала як маленьким
Син навстріч їй поспіша

Небо плакало дощами
Гасли зорі угорі,
Носять квіти на могили
Всі солдатські матері...

(слова М. Боліцька
Музика В. Дунець)

У пісні «А мати ходить на курган» (слова - Дмитра Луценка, музика-Анатолія Пашкевича) автор розповідає про «стареньку зморену журавку», яка кожної весни, коли все зацвітає, ходить на курган і їй здається, що «ніби йдуть сини-журавлики кохані».

...Стомили крилоньки вони,
В курганах лягли спочить від грому,-
Та вірить мати , що сини,
Колись повернуться додому.

Туман як болі давніх ран
Літами журно пропливає,
А мати ходить на курган
Синів ще й досі виглядає.

(Д. Луценко)

Відgrimіла, відшуміла Друга світова війна
Море сліз і море лиха принесла вона матерям.
І не вірять вони, що синів в живих давно вже нема.
Для них рідною матір'ю стала сирая чорная земля...

(Л. Полозенко)

Тяжість війни винесли на собі жінки з маленькими дітьми, перебуваючи в окупації. Зайшовши в село, фашисти виганяли жінок з дітками з їх домівок – і вони змушені були жити в хлівах і стодолах.

Прийшов фашист у їх село
Вигнав матір з дітьми з хати,
І довелося їм усім
У хліві ночувати...

(Л. Полозенко)

Якщо жінку з дітьми залишали в своїй хаті, то змушували їх готувати німцям їсти з курей і качок, яких постріляли у дворі, прати, прибирати. Маленькі діти сиділи тихо на печі – і не дай боже, заплакати вночі: наступна ніч буде у холодному хліві.

Сидять маленькі діти на печі,
Тихесенько так плачуть,
А за столом сидить фашист,
Та так зубами клаца.

Бо постріляв курей, качок
Тепер сидить жирує.
Та діти знають – їх татусь
За них помститься, відвоює
Їх рідний край і рідну хату.

(Л. Полозенко)

А яку ж злість мав ворог, коли його гнали з України. Це були нелюди, які відступаючи на Захід, зганяли жінок з дітьми та німецькими старенькими у школи, клуні та потім підпалювали. Прикладом цього є Срібнянська трагедія, коли гітлерівці з усього району зігнали жінок і дітей в школу і підпалили. Вони мстилися партизанам, які їх нищили в Чернігівських лісах.

...Відомі нам славні діла партизанів,
Що німців громили на Вишві в лісах,
Тут часто збиралися хлопці-срібняки,
На ворога всюди наносили жах.

Не міг клятий ворог боротися з ними,
Бо був він безсильний,
Лиш злість страшну мав,
З усього району зібрав людей мирних,
У школу Срібнянську їх зброєю гнав.

Везли стариків і дітей сповиточку,

Жінок і дівчат під конвоєм вели,
І от двадцять третього лютого ніччю
Всю школу бензином кати облили.

Кругом поліцаї, мов звірі стояли,
Рушниця заряджена в кожного з них.
Вони вартували, як школу підпалять,
Щоб часом не втік хтось, щоб часом не зник...

(Ольга Сидоренко)

Підпаливши школу гітлерівці насолоджувались тим, як кричали діти,
кличучи своїх батьків на допомогу. Та їх татусі були далеко від дому,
визволяючи інші села і міста.

...І вмерло малятко у вогнищі ката
І ручки манюсінські впали з плечей.
Вогонь, вже безсило на землю спускався,
У Срібному сумно і глухо було,
Лиш стогін замучених скрізь роздавався,
У Губинцях, в Свинцях чули його...
Три дні тут горіло, вже все догорало,
Затих плач дитячий і стогін людей...

(Ольга Сидоренко)

Та не тільки в срібному це було. Майже в кожному селі Чернігівщини,
Сумщини, Київщини та багатьох інших областей горіли садиби, школи. А в них
гинули люди.

Відступаючи фашист палив хати,
Стріляв в людей і всьому що живе він мстився.
За те, що він не зміг здолати наш народ,
З яким в боях він бився.
Хотів він землю нашу захватить,
Та це йому так не вдалося.
На захист рідної землі
Все населення країни піднялося.
(Л. Полозенко)

Закінчилась Друга світова війна. З найбільш постраждалих держав була
наша Україна, через територію якої двічі прокотився фашистський каток,
залишивши після себе випалену землю, чорну пам'ять і мільйони людських
життів, скалічених доль цілого покоління, якому судилося до дна випити чашу
жахливого лихоліття.

В кожному селі і місті стоять обеліски, на яких викарбувані імена рідних односельчан, які загинули в кривавій війні 1941-1945 рр.

Пам'ять про війну

Війна, війна – страшна година.
Снаряди – орачі землі.
В скорботі не одна родина
Голодні дітоньки малі.

Батьки за щастя йшли в атаку,
Щоб край свій рідний визволять,
Щоб Україна – наша мати
Могла садами розцвітати.

Нам переможний День дістався
З сльозами наших матерів,
Бо кожний день той окроплювся
І кров'ю і життям батьків.

Підносить квіти Україна
До обелісків у свята
Щоб вся країна, як родина,
Єдналась спільним почуттям.

Вже чорні хмари відлетіли.
Прийшла на землю благодать.
Удови горем відболіли.
У церкви ходять поминати.

Ми не забудемо солдатів,
Що полягли під час війни
Ми вічно будем пам'ятати,
Що ми – нащадки, їх сини.
(Юрій Удод)

75 років, як закінчилась Друга світова війна, та лише 69 років у нас на Україні панував мир: не гриміли «Гради», не літали кулі, не горіли хати, не зривались бомби. Ніхто з тих, хто повернувся живим з того фронту, не думав, що будуть гинути їх внуки і правнуки на Сході рідної України через 69 років. І знову будуть матері хоронити своїх синів і дочок, а молоді жінки стануть вдовами. І чекатиме з нетерпінням мати вісточку від сина, що на Сході боронить свій рідний край.

Не плачте мамо!

Не плачте, мамо, і не ждiть мене,
Таким, як був, не буду вже нiколи,
А був я, наче сонце весняне,
Що з ваших рук пiшло колись до школи.

Не плачте, мамо, змовте отчеш,
Ваш голос чую в серцi ще живому.
Все навкруги горить, а мiй блiндаж,
Господь рятує вiд вогню i грому.

Молiться мамо, я живу, як грань
Вiд попелу тремтячою габою
Не хочу я вмирати вiд страждань,
Молiться, щоб я не вмер на полi бою!
(Дмитро Павличко, 15 грудня 2017 р.)

Список використаної лiтератури.

- Збудуймо всенародний пам'ятник матерi-вдовi // Жiнка. – 2011. - №10 .- с.2
Павличко Дмитро. Не плачте мамо // Лiтературна Україна.-2017.-№51-52, 7 грудня – с.12
Рибалка Людмила. Як спогад болючий // Жiнка.-2008.-№6.-с.2
Пшегодський Станiслав. Героїзм, не вiдзначений орденами // Жiнка.-2017.- №6.- с.2
Удод Юрiй. Пiснi рiдного краю - К.: Вид-во МДФ «Українська хата».-2006.-с.31
Чернiгiвщина у вогнi. – К. : Український центр духовної культури. – 2002. – 766 с.